

Konferencja
**„Oświata polonijna i oświata polska
poza granicami kraju”**

Pułtusk, 13 czerwca 2017 r.

Przygotowanie szkół na przyjęcie dzieci
z doświadczeniem migracyjnym
(reemigranci i repatrianci)

Dr Ewa Pogorzała

Aleksandra Szyłło, ilustracja Piotr Chatkowski, *Trudne powroty dzieci emigrantów. Ze szkoły obcej do polskiej*, „Duży Format”, 10 grudnia 2015 r., <http://wyborcza.pl/duzyformat/1,127290,19317571,trudne-powroty-dzieci-emigrantow-ze-szkoly-obcej-do-polskiej.html>

Przygotowanie szkół na przyjęcie dzieci z doświadczeniem migracyjnym

- Aspekty politologiczno-prawne (kierunki polityki państwa, regulacje prawne)
- Aspekty socjologiczno-psychologiczne (specyfika rodzin migracyjnych i transnarodowych, repatriantów, psychologiczne konsekwencje migracji dla funkcjonowania dzieci w środowisku szkolnym i osiągnięć w nauce)
- Aspekty organizacyjne i finansowe (przygotowanie szkół pod względem organizacyjnym, przepisy prawne, wsparcie finansowe działań na rzecz adaptacji i integracji)
- Aspekty dydaktyczne i pedagogiczne (przygotowanie szkół i kadry pedagogicznej do pracy z dziećmi z doświadczeniem migracyjnym)

Dzieci z doświadczeniem migracji

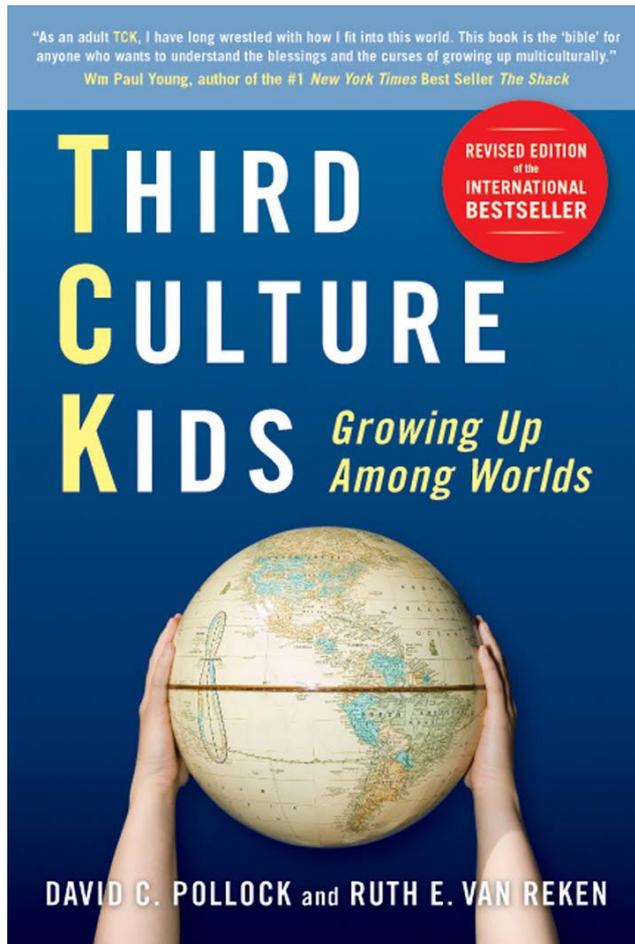
- Sytuacja prawna dzieci z doświadczeniem migracji nie powinna różnicować podejścia szkół i nauczycieli w zakresie wsparcia pedagogicznego i dydaktycznego
 - Diagnoza potrzeb w zakresie:
 - wsparcia językowego (zróżnicowana znajomość języka nauczania, język polski jako drugi/obcy)
- wsparcia dydaktycznego (różnice w programach nauczania)
- wsparcia pedagogicznego i psychologicznego (problemy charakterystyczne dla dzieci w danym wieku, np. związane z okresem dorastania a specyficzne – wynikające z doświadczenia migracji)

Dzieci z doświadczeniem migracyjnym

Kategorie prawne *versus* socjologiczne

- Osoby nieposiadające obywatelstwa polskiego
- Imigranci
- Osoby poszukujące ochrony międzynarodowej, uchodźcy
- Osoby nabywające obywatelstwo polskie w drodze repatriacji
- Repatrianci
- Osoby posiadające obywatelstwo polskie
- Reemigranci
- Third Culture Kids
- Ustawa o cudzoziemcach
- Ustawa o udzielaniu ochrony cudzoziemcom na terytorium RP
- Prawo oświatowe - osoby niebędące obywatelami polskimi
- Ustawa o repatriacji
- **Prawo oświatowe - osoby będące obywatelami polskimi, podlegające obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki**

TCK World: The Official Home of Third Culture Kids

- <http://www.tckworld.com/>
- „A third culture kid is a person who has spent a significant part of his or her developmental years outside their parents' culture. The third culture kid builds relationships to all the cultures, while not having full ownership in any. Although elements from each culture are assimilated into the third culture kid's life experience, the sense of belonging is in relationship to others of the same background, other TCKs.”

Reemigranci

- Reemigranci – nie jest to kategoria prawna
- „Reemigranci” – dzieci z doświadczeniem migracyjnym powracające do Polski i polskiego systemu oświaty lub urodzone za granicą przybywające do polskiego systemu oświaty, posiadające polskie obywatelstwo, uczęszczające wcześniej do szkoły w innym państwie/państwach lub bez doświadczeń szkolnych
- Zróżnicowany stopień znajomości języka polskiego: nieznaną znajomość języka polskiego, dwujęzyczność, w tym mające kontakt z polskim systemem oświaty poprzez oświatę polonijną i oświatę polską poza granicami kraju oraz różne formy kształcenia on-line

Obywatelstwo

- **Sposoby nabycia obywatelstwa polskiego z mocy prawa**
- Polskie obywatelstwo można nabyć poprzez:
- **urodzenie** – z mocy prawa dziecko nabywa polskie obywatelstwo, jeśli:
- obydwój rodzice posiadają polskie obywatelstwo - podstawowy sposób nabycia obywatelstwa polskiego zgodnie z obowiązującą w prawie polskim od 1920 r. zasadą krwi/*ius sanguinis*/;
- jedno z jego rodziców jest obywatelem polskim, zaś drugie z rodziców posiada obywatelstwo innego kraju - **dziecko nabywa obywatelstwo polskie bez względu na miejsce urodzenia**. Jednakże w takiej sytuacji rodzice w oświadczeniu złożonym zgodnie przed właściwym organem (konsul - dla osób zamieszkałych za granicą lub wojewoda – dla osób zamieszkałych w Polsce) w ciągu 3 miesięcy od dnia urodzenia się dziecka, mogą wybrać dla niego obywatelstwo państwa obcego, którego obywatelem jest jedno z rodziców, jeżeli według prawa tego państwa dziecko nabywa jego obywatelstwo.
- **nabycie obywatelstwa z mocy prawa w drodze repatriacji** - osoba przybywająca do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizej wjazdowej w celu repatriacji nabywa obywatelstwo polskie z mocy prawa z dniem przekroczenia granicy Rzeczypospolitej Polskiej.
- [za: POLITYKA MIGRACYJNA POLSKI – stan obecny i postulowane działania. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 31 lipca 2012 r.]

Polityka państwa polskiego wobec potrzeb oświatowych emigrantów poakcesyjnych

- E. Pogorzała, *Problem kształcenia dzieci najnowszej polskiej emigracji w państwach Unii Europejskiej na przykładzie Wielkiej Brytanii*, [w]: *Kwestie narodowościowe w świetle procesów integracyjnych*, red. D. Mikucka – Wójtowicz, R. Kopeć, Kraków 2009, s. 45 – 52.
- E. Pogorzała, *Działania władz III RP na rzecz Polonii i Polaków za granicą ze szczególnym uwzględnieniem oświaty polskiej za granicą i oświaty polonijnej*, [w]: *Polityka zagraniczna III RP. 20 lat po przełomie. T. 1: Koncepcje, bezpieczeństwo, kwestie prawne i polonijne*, red. A. Jarosz, K. Olszewski, Toruń 2011, s. 483 – 501.

MEN, *Edukacja skuteczna, przyjazna i nowoczesna. Działania realizowane i planowane w polskiej oświacie, 2009.*

- Otwarcie polskiego systemu edukacji na świat, działania na rzecz integracji cudzoziemców w polskim systemie oświaty i wspieranie nauczania polskich dzieci poza granicami Polski.
- Zindywidualizowana pomoc w wyrównywaniu różnic programowych dla dzieci polskich przybywających z innych systemów edukacyjnych do Polski, dostępna przez Internet oraz należąca się uczniom w szkołach w Polsce przez rok od powrotu.

POLITYKA MIGRACYJNA POLSKI – stan obecny i postulowane działania.

Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 31 lipca 2012 r.;

(unieważniony jesienią 2016 r.)

Rozdział VI – Emigracja zarobkowa – migracje powrotne

- Wśród działań, jakie organy państwowe mogą podejmować w odniesieniu do emigrantów w celu zminimalizowania negatywnych skutków emigracji, należy wyróżnić:
 - zwiększenie dostępności nauczania języka polskiego oraz historii dla dzieci i młodzieży przebywającej za granicą, również za pośrednictwem elektronicznych form przekazu;
- działania ukierunkowane na wsparcie adaptacji dzieci migrantów powrotnych w polskim systemie szkolnictwa.

Działania na rzecz repatriacji

- **Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji (Dz.U. Nr 106, poz. 1118).**
- **Ustawa z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy o repatriacji oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 858).**
- **Pełnomocnik Rządu do spraw Repatriacji** - sekretarz lub podsekretarz stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw wewnętrznych, powoływany i odwoływany przez Prezesa Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych
- **maj 2017 r. – Sebastian Chwałek**
- <https://www.mswia.gov.pl/pl/aktualnosci/16079,Sebastian-Chwalek-nowym-Pelnomocnikiem-Rzadu-do-spraw-Repatriacji.html>

Liczba uczniów będących obywatelami polskimi, którzy nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki – SIO

- korzystających z dodatkowych zajęć z języka polskiego
- 2012/2013 – 280
- 2013/2014 – 380
- 2014/2015 – 438
- 2015/2016 – 807
- korzystających z dodatkowych zajęć wyrównawczych
- 2012/2013 – 196
- 2013/2014 – 227
- 2014/2015 – 305
- 2015/2016 – 479

Główne formy wsparcia przysługujące uczniom będącym obywatelami polskimi z doświadczeniem migracji

- prawo do dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego;
- prawo do zajęć wyrównawczych z przedmiotów nauczania;
- prawo do pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- dostosowanie warunków egzaminów zewnętrznych;
- dodatkowe środki finansowe przekazywane w ramach części oświatowej subwencji ogólnej obok środków przekazywanych dla samorządów w wysokości standardowej kwoty na każdego ucznia.
- oddziały przygotowawcze

Podstawy prawne

- art. 94a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tj. Dz. U. z 2016 r. poz. 1943 z późn. zm.)
- Od 1 stycznia 2010 r. - prawo do dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego i dodatkowych zajęć wyrównawczych w zakresie przedmiotów nauczania
- rozporządzenia wykonawcze (rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 kwietnia 2010 r., z dnia 2 stycznia 2015 r.; z dnia 30 lipca 2015 r.; z dnia 9 września 2016 r.)
- ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe; rozdział 7 - Kształcenie osób przybywających z zagranicy
- projekt nowego rozporządzenia z maja 2017 r.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 stycznia 2015 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania do publicznych przedszkoli, szkół i placówek osób niebędących obywatelami polskimi oraz **obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw**, a także organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia (Dz. U. z 2015 r., poz. 31).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 lipca 2015 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania do publicznych przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół i placówek osób niebędących obywatelami polskimi oraz **obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw**, a także organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia (Dz. U. z 2015 r., poz. 1202).

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 września 2016 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz **osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw** (Dz. U. z 2016 r. poz. 1453).
 - Weszło w życie z dniem 14.09.2016 r.

Oddziały przygotowawcze

- **§ 17. 1.** Dla uczniów przybywających z zagranicy, podlegających obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, którzy nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki oraz wymagają dostosowania procesu kształcenia do ich potrzeb edukacyjnych, a także dostosowania formy organizacyjnej wspomagającej efektywność ich kształcenia, organ prowadzący publiczną szkołę może zorganizować oddział przygotowawczy w szkole, do której uczniowie ci uczęszczają.

Oddziały przygotowawcze

- Projekt rozporządzenia z dnia 10 maja 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw
- umożliwia się tworzenie w szkole - zarówno publicznej, jak i niepublicznej - oddziału przygotowawczego dla osób niebędących obywatelami polskimi oraz **osób będących obywatelami polskimi**, podlegających obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki, a także wymagających dostosowania procesu kształcenia do ich potrzeb edukacyjnych oraz formy organizacyjnej wspomagającej efektywność tego kształcenia.
- **Art. 165 ust. 11-14 ustawy – Prawo oświatowe**

Finansowanie

- dodatkowe środki finansowe przekazywane w ramach części oświatowej subwencji ogólnej obok środków przekazywanych dla samorządów w wysokości standardowej kwoty na każdego ucznia
- środki w rezerwie celowej części oświatowej subwencji ogólnej 2016 r. (0,4%) - dofinansowanie jednostek samorządu terytorialnego w związku z organizacją kształcenia osób pochodzenia polskiego ewakuowanych z terenów zagrożonych.

Dodatkowe środki w subwencji

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2017
- **Waga P35** = 1,5 dla uczniów korzystających z dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego, o których mowa w art. 94a ust. 4 i 4b ustawy
 - **P36** = 0,30 dla uczniów oddziałów przygotowawczych

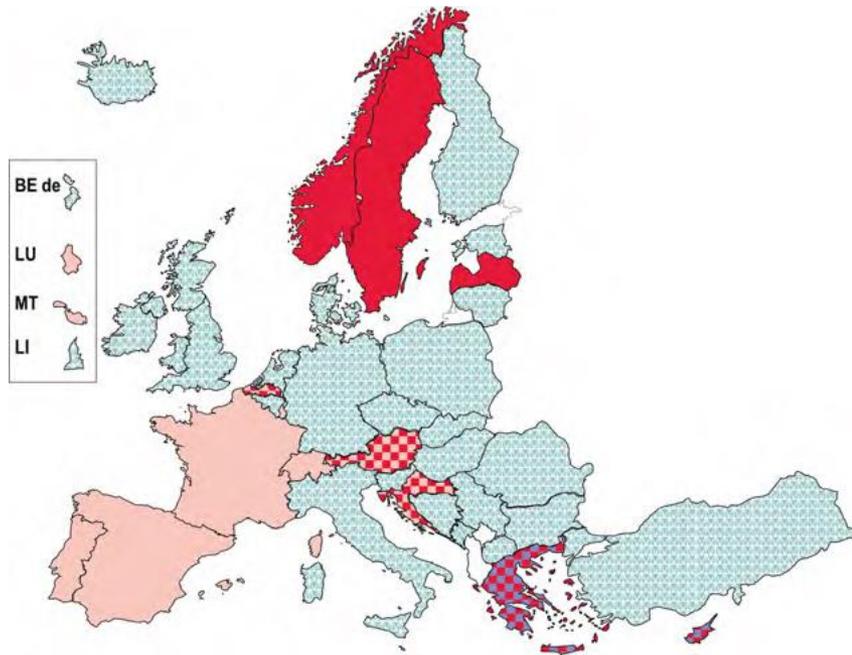
Wsparcie językowe

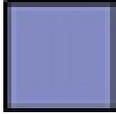
- Określenie znajomości języka polskiego
- Kwalifikacje nauczycieli do nauczania języka polskiego jako drugiego/obcego
- Art. 94a ustawy o systemie oświaty „4b. Uprawnienie, o którym mowa w ust. 4 [**prawo do dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego**], przysługuje także osobom będącym obywatelami polskimi, podlegającym obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki; osoby te korzystają z uprawnienia, o którym mowa w ust. 4, **nie dłużej niż przez okres 12 miesięcy.**”
- Dodatkową naukę języka polskiego dla tych osób organizuje organ prowadzący szkołę.
- Art. 165 ust. 9 ustawy – Prawo oświatowe

Dodatkowa nauka języka polskiego

- **§ 18. 1.** Dla uczniów przybywających z zagranicy, podlegających obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, którzy nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki, organ prowadzący szkołę organizuje w szkole **dodatkową, bezpłatną naukę języka polskiego w formie dodatkowych zajęć lekcyjnych z języka polskiego.**
- 2. Dodatkowe zajęcia lekcyjne z języka polskiego są prowadzone indywidualnie lub w grupach w wymiarze pozwalającym na opanowanie języka polskiego w stopniu umożliwiającym udział w obowiązkowych zajęciach edukacyjnych, **nie niższym niż 2 godziny tygodniowo.**
- 3. Tygodniowy rozkład oraz wymiar godzin dodatkowych zajęć lekcyjnych z języka polskiego ustala, w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę, dyrektor szkoły, w której są organizowane te zajęcia.

Testing the language of schooling of newly arrived migrant students, in pre-primary, primary and secondary education, 2015/16, dane Eurydice

- All newly arrived migrant students are tested
- Some newly arrived migrant students are tested
- Testing students' proficiency in the language of schooling is not allowed
- No central recommendations/regulations

Wsparcie dydaktyczne

- Różnice programowe
- Nieznajomość specjalistycznego słownictwa
- Zajęcia wyrównawcze
- Art. 94a ustawy o systemie oświaty „4c. Osoby, o których mowa w ust. 4 i 4b, mogą korzystać z dodatkowych zajęć wyrównawczych w zakresie przedmiotów nauczania organizowanych przez organ prowadzący szkołę, nie dłużej jednak niż przez okres 12 miesięcy.”
- Art. 165 ust. 10 ustawy – Prawo oświatowe
- Sprawdziany i egzaminy

Dodatkowe zajęcia wyrównawcze

- **§ 19. 1.** Dla uczniów, o których mowa w § 18 ust. 1, w odniesieniu do których nauczyciel prowadzący zajęcia edukacyjne z danego przedmiotu stwierdzi konieczność uzupełnienia różnic programowych z tego przedmiotu, organ prowadzący szkołę organizuje w szkole **dodatkowe zajęcia wyrównawcze w formie dodatkowych zajęć lekcyjnych z tego przedmiotu.**
- 2. Dodatkowe zajęcia wyrównawcze są prowadzone indywidualnie lub w grupach w wymiarze jednej godziny tygodniowo.
- 3. Tygodniowy rozkład dodatkowych zajęć wyrównawczych ustala, w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę, dyrektor szkoły, w której są organizowane te zajęcia.
- **§ 20.** Łączny wymiar godzin zajęć lekcyjnych, o których mowa w § 18 ust. 2 i § 19 ust. 2, **nie może być wyższy niż 5 godzin tygodniowo w odniesieniu do jednego ucznia.**

Dostosowanie warunków sprawdzianu i egzaminów

- Uczeń, słuchacz albo absolwent, który w roku szkolnym, w którym przystępuje do sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego lub egzaminu maturalnego, był objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole ze względu **na trudności adaptacyjne związane z wcześniejszym kształceniem za granicą**, zaburzenia komunikacji językowej lub sytuację kryzysową lub traumatyczną, **może przystąpić do sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego i egzaminu maturalnego w warunkach dostosowanych do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych** wynikających odpowiednio z rodzaju tych trudności, zaburzeń lub sytuacji kryzysowej lub traumatycznej, na podstawie pozytywnej opinii rady pedagogicznej.

Wsparcie psychologiczno- pedagogiczne

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach
- § 3. 1. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana uczniowi w przedszkolu, szkole i placówce polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia, wynikających w szczególności: (...) **z trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą.**

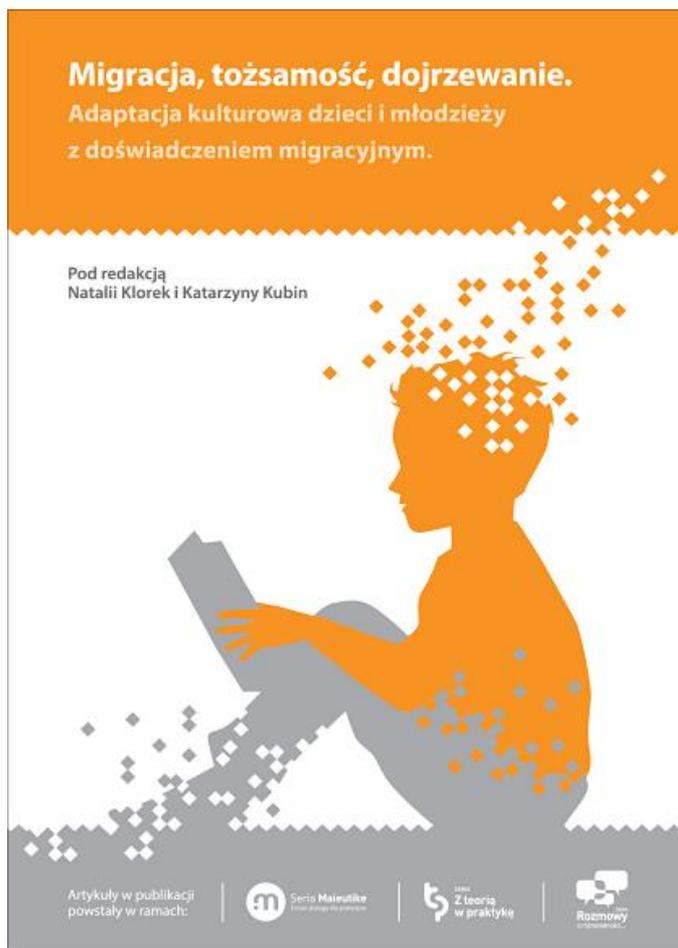
Znajomość sytuacji dziecka

- **Krystyna Slany, Magdalena Ślusarczyk, Paula Pustułka, *POLSKIE RODZINY TRANSNARODOWE: DZIECI, RODZICE, INSTYTUCJE I WIĘZI Z KRAJEM. Opracowanie przygotowane na zlecenie Komitetu Badań nad Migracjami Polskiej Akademii Nauk, Kraków – Warszawa 2016***

Orientacja w psychologicznych skutkach doświadczeń migracyjnych

Migracja, tożsamość, dojrzewanie. Adaptacja kulturowa dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracyjnym

- Publikacja zawiera artykuły przybliżające różne aspekty doświadczenia migracji wśród dzieci i młodzieży, a w szczególności kwestie związane z kształtowaniem się tożsamości młodej osoby w kontekście doświadczenia migracji. Zagadnienie ukazano w unikatowy sposób – publikacja prezentuje całościowy obraz sytuacji młodych ludzi z doświadczeniem migracji, łącząc artykuły teoretyczne z opisami i analizą działań praktycznych skierowanych do tej grupy, a także z tekstami przedstawiającymi perspektywę osób z doświadczeniem migracyjnym, które dzielą się osobistymi refleksjami na ten temat.
 - http://ffrs.org.pl/wp-content/uploads/FRS_Publ_Migracja_cala-ksiazka_www.pdf

Dzieci i młodzież powracające z rodzicami lub opiekunami z kraju emigracji

- Jurek A., *Psychologiczne aspekty doświadczeń migracyjnych u dzieci i młodzieży*, [w]: *Migracja, tożsamość, dojrzewanie. Adaptacja kulturowa dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracyjnym*, red. N. Klorek i K. Kubin, Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej, Warszawa 2015, s. 27–64.
- „Dziecko powracające musi przejść taki sam proces adaptacji do kraju pochodzenia jak przy wyjeździe do nowego kraju. Wszystkie reakcje pojawiające się podczas stresu akulturacyjnego przy wyjeździe do nowego kraju mogą wystąpić jako reakcja na stres związany z powrotem, a dla dzieci – migracją.”

Przeciwdziałanie potencjalnej dyskryminacji dzieci i młodzieży powracających z emigracji/działania na rzecz równego traktowania

Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej
<https://ffrs.org.pl/>

- „Równe traktowanie w szkole to sytuacja, w której uczennice i uczniowie oraz każda osoba należąca do społeczności szkolnej są traktowani godnie oraz sprawiedliwie, mają możliwość korzystania z przysługujących im praw i wolności, rozwijania i realizacji swoich talentów z uwzględnieniem ich potrzeb i możliwości oraz dokonywania wyborów życiowych w środowisku wolnym od stereotypów, uprzedzeń i dyskryminacji. Prawo do równego traktowania wynika z przyrodzonej godności i wolności każdej osoby ludzkiej. Jest zapisane m.in. w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Konstytucji RP oraz innych przepisach prawa”.

W szkole lub placówce są realizowane działania antydyskryminacyjne obejmujące całą społeczność szkoły – rozporządzenie MEN z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek

**Kodeks
Równego
Traktowania**

Dziękuję za uwagę!

e-mail: ewapogorzala@interia.pl